

УДК 17.023.34:141.319.8

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v038.2022.5>

Л. Г. Сіра

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8738-5772>

аспірантка

Київського національного університету будівництва і архітектури

ТВОРЧИСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ЩАСЛИВОГО ЖИТТЯ: АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Творчість одухотворяє буття, а щастя як духовна складова нерозривно пов'язане з творчістю. У процесі життєдіяльності людина схильна до творчості, будує свій власний світ та вчиться взаємодіяти зі світом. Еволюційний розвиток безпосередньо залежить від творчості. Прикладом тому служить сучасна творча людина з креативним або як називали Дж. Гилфорд, і П. Торренс «дивергентним мисленням» за рахунок нових характеристик що з'явилися в процесі еволюції; гнучкість, оригінальність, точність, винахідливість і як наслідок, людина своєю творчістю може не лише міняти культуру, але створювати і нову.

Актуальність теми особливо зростає в умовах розвитку глобальної морально-духовної та соціокультурної кризи. Сучасний науково-технічний прогрес, прискореним розвитком прагне полегшити життя людей, намагаючись замінити творчість готовими рішеннями. У результаті ми бачимо, що налагоджений стереотип мислення людей скорочує розумову, творчу діяльність, відвертаючи від щастя. Дана проблема пов'язана з сучасним розвитком особистості її самореалізацією. Як наслідок, саме творча людина розвивається як особистість, удосконалює свою індивідуальність і здатна вносити у світ нове творіння у суголосі з бажанням душі, що сприяє еволюційному розвитку. Сучасне технократичне суспільство потребує гармонізації і кореляції. Чим більше сучасна людина залучається до технічного процесу, тим більше потребує творчого розвитку.

Мета статті – дослідити вплив творчості на щастя людини. Розглянути діалектику творчості у зв'язку з різними видами щастя, а також визначити необхідні чинники, які впливають на справжнє щастя.

Результати дослідження. Вчені різних епох займались дослідженням феномену творчості, але мало хто вивчав її зв'язок зі щастям людини. Серед робіт іноземних вчених слід відзначити І. Канта, Ф. Шеллінга, Л. Фейєрбаха, Г. Гегеля, Г. Юнга, Е. Фромма, А. Бергсона, Ф. Шеллінга, Ф. Ніцше, Дж. Гилфорда, П. Торренса, тощо. Значний внесок у започаткування еврилогії, та екзистенційних станів на шляху до щастя, стали роботи М. Бердяєва, М. Шелера, С. К'єркегора А. Камю, М. Хайдеггера, Ж. П. Сартра, К. Ясперса, В. Франкла тощо.

У концепції творчості завжди є унікальна новизна самого процесу. На думку багатьох філософів (І. Канта, Ф. Шеллінга, Г. Юнга, М. Бердяєва) уява здатна об'єднати свідоме та несвідоме і як доповнення один одного народжувати нове буття. М. Шелер у своїй роботі: «Філософський світогляд» наголошує: «Є щось, що робить людину людиною. Це – дух. Це прорив. Саме це, що знаходиться поза життям і переводить людину в нову якість буття» [10, с. 13]. Дійсно, людина, як духовна істота завдяки усвідомленню нового, виходить на новий рівень буття і глибше відчуває щастя. Методологічно цінною стала логотерапія В. Франкла як метод актуалізації волі до сенсу в людському бутті й пізнання людського буття в контексті шляху до щастя.

Процес дотику душі як нескінченності та вічності, перебуваючи поза часом і простором на Сході, визначають як *блаженство*. Цей стан схожий на щастя описаний східними мислителями під час медитації, про блаженство ми говоримо, як про вищий стан щастя і саме його, на нашу думку, людина здатна досягти в процесі творчості.

Вплив евристичної діяльності здатний до розвитку щасливої особистості. Людина з дитинства просякнута творчістю, відтворюючи світ через музику, поезію, філософію, тонше, більш чуттєво сприймає природу, навколишній світ. Надалі, впродовж своєї діяльності, творча особистість, натхненна певною ідеєю, стає здатною на оригінальні, унікальні, авторські новаторські рішення. Цінність творчого процесу полягає в нез'ясовному процесі думки блукаючою в просторі між свідомим і несвідомим. Діяльність людини тим більше не передбачувана, чим більше в ній включені механізми на *несвідомому рівні*.

Що ж потрібно особистості для розвитку творчого потенціалу та почування себе щасливою? Відповідь знаходиться в опануванні філософії, у відчутті повної свободи обмеженої хіба що моральними принципами, які унормовують життя людини. Творчість як вид діяльності стає потрясінням, у якому долається повсякденна замкнутість, а для її подолання необхідно мати свободу, та силу духу. Отже, розвинений емоційний інтелект як; експресія, імпульсивність, допитливість, захопленість, зухвалий постійний рух в атмосфері несвідомого веде до руйнування

звичного погляду самої суті речей, та стереотипів, завдяки чому з'являється зовсім новий шлях для трансцендування більш високого рівня буття. Відкривається новий простір суттєвого діяння і цей простір безмежний. Союз свободи та творчості описували різні філософи; для М. Бердяєва «Таємниця творчості і є таємницею свободи. Творчість тільки й можлива з бездонної свободи» [11, с. 138]. Ж. П. Сартр вважав, що «Бути – це знайти себе» [3].

Для духовного розвитку кожної людини вкрай важлива творчість, а для творчого життєвого шляху важливі такі складові як *натхнення* та свобода. Неначе два крила вони підтримують, підіймають і «несуть» людину до нового, щасливого буття.

Отже, творчість як процес народжується з духовного і нескінченного, проявляється у матеріальному світі, як духовне начало, а несе вічне. Саме тому, класичні твори живуть вічно, вони поза часом. Сучасний філософ Н. Хамітов досліджує, що «Творчість дробить буття, творення продовжує цілісність буття» [8, с. 361].

Розглядаючи творчість як функцію свободи, людина може використовувати свободу як у конструктивному, так і деструктивному руслі існування. Від цього напряму залежить якість життя. Творчість – це здатність духу проявлятися в матерії. Дух має можливість перетворювати матерію в гармонію, але втрата духовної енергії може нести хаос. Творчі здібності – це справді великий дар як для людини, так і в цілому для людства.

Реалізуючи власну свободу через творчість, людина вирішує одне з важливих екзистенційних питань – створення власного творіння. «Не можна чекати пізнання свободи від рабського послуху необхідності» [11, с. 191].

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в координатах проекту антропології завдяки творчості знайдений шлях до щастя. Під час дослідження виявлені три рівня розвитку творчості, та проаналізовані їх впливи на щастя. Було доведено, що феномен щастя може бути досягнутий шляхом трансцендування в координатах самого процесу творчості і мати різні рівні.

Згідно аналізу творчої діяльності, ми вбачаємо, що за своїм станом, *люди умовно поділяються на дві категорії*. Одна категорія творчих людей, яка задовольняється наслідком, живучи на периферії буття, інша категорія людей творить не заради результату, а отримує насолоду від самого процесу творіння. Творець у цей час є і учасником і посередником, що й дозволяє проявитися даному творінню. Тотальне занурення творця у процес власного творіння є водночас і «велика мука», і «стан *блаженства*». Саме ці два напрямки творчості підтверджують різні прояви щастя.

Творчість яка спрямована на результат несе залежний, або спів залежний прояв. Творчі люди, які створюють твори на замовлення, обмежені рамками власної свободи. Їх творчість обумовлюється гонораром, та визначеною платнею. Стан задоволеності, що впливає на щастя людини має своєрідну залежність. Прикладом написання пісень, музичних композицій, творів, живописних полотен за заданим планом, обсягом, може втрачати глибину та досконалість. Людина, що обрала творчу професію та обтяжена зовнішніми рамками як час, об'єм, та внутрішніми протистояннями, може тільки частково бути щасливою. А замовні твори, що відповідають духу часу, залишаються згідно моди тільки тимчасовими, не переходячи в стан класичних, вічних творінь. Вихід на новий рівень буття говорить про появу нового творіння, оскільки творчість не підвладна часу та простору.

Щаслива творча людина, це творець, який черпає поривом свого натхнення у свободі буття нові ідеї, а реалізувавши їх, продовжує створювати нове, та нове буття. Творець сам здатний розширити межі власного буття. Ось чому, тільки дійсне кохання дає справжню свободу. Щастя такої людини повністю залежить від свободи.

Оскільки звичайна людина повністю ніколи не може бути вільною, зауважуємо, що саме творчість здатна подолати трансцендентний стан власного буття та вивести у нові рубежі. Саме процес творіння робить людину вільною. Творчі люди здатні доповнювати, надихати один одного своєю новизною, та створювати спільний витвір. За думкою Дж. Гілфорда: «Креативність це процес дивергентного мислення» [12]. Є впевненість, що розвинене суспільство, це суспільство творчих, креативних людей з дивергентним мисленням. Саме, гуманітарна, та холистична модель освіти, творче виховання, здатне до створення щасливих людей. Слід зазначити, що ніщо так не впливає на світогляд людей як виховання, освіта, та культура. Підсумовуючи вищесказане, зауважимо, що розвиток особистості перш за все залежить від творчості.

Сучасне технократичне суспільство потребує гармонізації і кореляції. Чим більше сучасна людина залучається до технічного процесу, тим більше потребує творчого розвитку. Справжнє мистецтво завжди жило душі людей ведучи до гармонії та духовного розвитку. Насолоджуючись готовими витворами мистецтва, душі людей знаходять співзвуччя, входять у резонанс і як нагороду через осяяння, залежно від глибини відчуття отримують *інсайт чи катарсис*. Відчуття катарсису, і усвідомлення себе в новому сприйнятті світу, це – реальна містерія і загадкова таємниця водночас. Немов під впливом «духовного наркотику» людина змінює відчуття

і сприйняття світу, що незрівнянно з жодними матеріальними задоволеннями. Ейфорія духовного рівня підноситься над емоційним планом і тотально заповнює всі рівні буття. Завдяки процесу творчості відбувається усвідомлення цілісності з усім світом. Блаженство охоплює творця, що створює творіння, а виявлене творіння своєю присутністю розбухує почуття і приносить чуттєву насолоду. Отже, творчість має можливість торкатися таких почуттів, завдяки яким людина може відчувати різні емоції; радість, насолоду, задоволення тощо. Робимо висновок, що новий витвір здатний одухотворювати не лише самого творця, але і інших.

На думку М. Шелера це рівень буття, де особистість не просто трансформується, а розширюється до усвідомлення себе мікrokосмосом в макrokосмосі. Сучасний філософ І. Чорноморденко говорить: «Творчу діяльність фактично ніколи не вдавалось пояснити реалістично. В творчості завжди велику роль відіграє натхнення» [9, с. 227].

Зауважимо, коли людина за покликом своєї душі, рухається шляхом творчості і залучена до процесу творіння, народжується внутрішня животворча енергія, що наповнює людину здатністю любити/кохати і відчувати радість. Це стосується як новаторських ідей, мистецтва, так і будь-якого виду діяльності, котра до душі. Душа людини відкрита для щастя і завжди очікує можливості його відчутти. Філософ-гуманіст Г. Скворода вважав, що улюблена праця здатна реалізувати творчий потенціал. На його думку живучи в подібному стані буття, людина неодмінно усвідомлює і відчуває щастя [4, с. 402].

Відзначимо, що сучасне суспільство завдяки збільшенню швидкості без творчості веде до бездуховності, аморальності і призводить до нещастя. Ф. Ніцше у своєму творі «Людське, занадто людське» досить метафорично оцінив сучасне мистецтво в архітектурі будівлі: «Що означає тепер для нас краса будівлі? Те ж, що красиве обличчя бездушної жінки: щось подібне масці» [6, с. 159]. Розвиток інтелекту повинно одночасно розвиватися з інтуїцією. Інтуїція (лат. *intuitio*, від *intueor* – уважно дивлюся) – знання, які виникають завдяки чуттєвим пізнанням. Без інтуїції не можливо представити жодну творчість, мистецтво і як наслідок культуру.

Кожна культура, тримається на творчих талановитих особистостях. Чим вищий рівень культури, тим більше в ній творчих людей – людей вільних. Отже, для щастя людям потрібна творчість, а щоб вона могла розвиватися, необхідна свобода і час. Чим менше свободи, тим менше творчості, фантазії, креативності, легкості. Свобода сучасного світу набуває нових якостей індивідуалізму від щастя. «Свобода в індивідуалізмі є лише хвороблива судоба» [11, с. 188].

Можна констатувати що людина, будучи творцем, щаслива від самого процесу творіння, але щоб її творіння мало визнання необхідне духовне зростання. Дж. Кемерон у творі «Художник є в кожному. Як виховати творчість у дітях» констатує: «Щоб діти творили, вони мають бути щасливими» [1, с. 35]. Але щоб діти були щасливими, ми маємо надати їм можливість творити. Дитині необхідно відчутти/пізнати стан щастя через процес самого творіння. Саме творчість допоможе розвиватися як особистості, самореалізуватися, та особисто вирішувати до чого прагнути. На думку В. Світлої, «Справжній твір реалізує внутрішній потенціал автора лише у тому випадку, коли цей автор позбавлений егоїстичних мотивів» [5, с. 110].

Аналізуючи глибинний сенс творчості, доцільним є з'ясування, що для щастя кожній людині з раннього дитинства потрібне *творче виховання*. Ось чому для щасливої, гармонійної, цілісної особистості необхідно з самого народження розвивати перш за все інтуїтивне, а потім раціональне мислення, Для цього дуже важливо дитині відчутти взаємозв'язок з природою, розширюючи свій творчий потенціал шляхом виконання задуманих бажань, ідей, намірів, та мети. Саме завдяки творчості людина розвиває фантазію, інтуїцію, емоційність, креативність, чутливість, відкритість, щирість і багато корисних людських якостей, які допомагають самореалізуватися. Е. Фромм вважав, що щастя людини полягає в «розвитку людини так, щоб максимально близько підійти до ідеалу людської природи» [7, с. 13–108].

На основі вищесказаного можна зробити висновок, що *інтерес і натхнення* стають основними попередниками творчості на шляху до щастя. Творчість здатна викликати радість, пробудити захоплення надати задоволення, дарувати блаженство, привести до пізнання, збільшити чуттєвість, відродити втрачений інтерес, підвищити рівень інтелекту, розвинути фантазію, креативні здібності, осяяти, надихнути, та здатна до трансцендування на більш високий рівень буття, і як наслідок – відновлюючи, зробити більш щасливою. Душа людини відкрита для щастя і завжди очікує можливості його відчутти.

У дослідженні виявлені метаморфози творчого процесу; та з'ясовані три рівня розвитку творчості: *зміна, перетворення та створення*. Ця тріада передбачає різні шляхи розвитку: інволюційний, революційний та еволюційний. Різні шляхи залежать від багатьох факторів, але в першу чергу, чим вищий рівень духовності та гармонії особистості, тим вищий рівень творчості і як наслідок рівень щастя. Розглянемо докладніше:

1. *Рівень змінювань*; коли руйнуючи старе без створення чогось нового, як досягнення нового існування. Цей рівень передбачає як

інволюційний, так і революційний шлях творчої реалізації де щастя більше залежить від матеріальних бажань.

2. *Трансформуючий рівень*; руйнуючи старе цілком або частково, проводиться корекція згідно з часом, модою. Цей рівень можна зарахувати до революційного руху творчого процесу, де щастя створюється шляхом задоволень, носить тимчасовий характер і досягається кількісним шляхом.

3. *Конструктивний рівень* без руйнації старого; за рахунок збільшення нового приросту. Цей рівень чітко виявляє еволюційний вектор творчого розвитку. Чим міцніша духовність, тим вище цілеспрямованість людини, що веде до творчості та співтворчості. Вбачимо, що творення є найвищим рівнем творчих перетворень реальності. Завдяки трансцендуванню, як духовного перетворення і самовдосконалення, людина може переходити на більш високий рівень творчого розвитку, досягаючи блаженства.

Висновки. Творча діяльність здатна проводити майбутнє; впливати на культуру, а культура на соціум та розвиток особистості, що безпосередньо впливає на щастя.

Виявлені три рівні творчого розвитку: *зміна, перетворення, створення*, та з'ясовані з різними шляхами розвитку творчості: інволюційним, революційним та еволюційним. На підставі аналізу робиться висновок, що вищий рівень щастя досягається на творчому рівні і повністю залежить від духовного розвитку.

Вплив творчості на щастя людини залежить від свободи і духовного розвитку особистості, оскільки досягнення творчої мети означає реалізацію духовного прагнення творця.

Творчість, як форма духовного діяння людини спрямована двома напрямками: на процес і результат. Для *блаженства* властивий стан творення, а для *задоволення* важливий – готовий результат – витвір.

Творчість як процес творення, завдяки трансцендуванню у новий простір існування, має можливість вивести людину на шлях справжнього щастя.

Розглянувши діалектику творчості в її різних видах та проявах, ми можемо констатувати, що щастя, як феномен людського буття може проявлятися завдяки творчості на різних рівнях.

Література

1. Кемерон Дж. Поиск источника: настойчивость на пути художника. Москва, 2015. 320 с.
2. Ницше Ф. Человеческое слишком человеческое. / пер. с нем. С. Франка. Санкт-Петербург, 2007. 384 с.
3. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо: Нарис феноменологічної онтології / пер. з фр. В. Лях. Київ, 2001. 854 с.

4. Сковорода Г. Разговор, называемый алфавит, или букварь мира. Твори у 2-х т. Т. 1. Київ : Наукова думка, 1973. 402 с.

5. Світла В. Кіно і телебачення: арт-терапія душі, зачарованої екраном. Київ, 2020. 358 с.

6. Фейербах Л. История философии. Собр. сочин. в 3 томах. Т. 3. Москва, 1974. 476 с.

7. Фромм Э. Душа человека. Ее способность к добру и злу. / пер. с нем. В. Закса. Москва, 1992. 430 с.

8. Хамітов Н. В, Гармаш Л. Н, Крилова С. А. История философии : проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Київ, 2017. 396 с.

9. Чорноморденко І. В. Познаукові знання і культуротворчий процес : монографія. Київ : КНУБА, 2010. 360 с.

10. Шелер М. Философское мировоззрение. Москва, 1994. 480 с.

11. Berdyaev N. The meaning of Creativity Act. USA : Semantron Press, 2009. P. 358.

12. Guilford, J.P. Creative Talents: Their Nature Uses and Development. New York : Bearly, Limited, 1986. P. 110.

Анотація

Сіра Л. Г. Творчість як запорука щасливого життя: антропологічний підхід. – Стаття.

У статті розглядається методологічні аспекти впливу творчості на розвиток духовності завдяки трансцендуванню особистості, і як наслідок, набуття щастя. Досліджено, що творчість як процес, або результат, породжує різні прояви щастя: стан творення народжує *блаженство* а готовий результат як витвір, створює тільки *задоволення*.

Стан щастя відчувається на духовному рівні, завдяки свободі, де запорукою стає творчість. Основними попередниками творчої активності стають *інтерес і натхнення*.

Аналізуючи вплив творчості і стан щастя, ми приходимо до висновку що творчість здатна дати задоволення, подарувати блаженство, привести до пізнання, збільшити чуттєвість, відродити втрачений інтерес, підвищити рівень інтелекту, розвинути фантазію, креативні здібності, осяяти, надихнути, здатна до трансцендування на більш високий рівень буття, і як наслідок – вивести людину до більш високого рівня щастя.

У дослідженні виявлені метаморфози творчого процесу, з'ясовані три рівня розвитку творчості, та проаналізовані їх впливи на особистість: 1. *Рівень змінювань* заснований на руйнуванні старого, без створення нового, як здобуток сучасного існування. Щастя даного рівня знаходиться у площині матеріальних бажань. 2. *Трансформуючий рівень* – це рівень тимчасових змін, де щастя створюється шляхом задоволень, кількісним шляхом. 3. *Конструктивний рівень* здійснюється без руйнації за рахунок приросту, та співтворчості. Отже, творення є найвищим рівнем творчих перетворень

реальності. Встановлено, що щастя залежить від творчого процесу і має різні прояви.

Доречним стає визначення, що творчість як стан трансценденції передбачає вихід у новий вимір буття, де екзистенціальні прояви, здатні трансформувати самого творця. Результати дослідження дають можливість упевнитися в тому, що творчість як процес творення, завдяки трансцендуванню у новий простір існування, веде особистість до справжнього щастя.

Ключові слова: творчість, натхнення, задоволення, свобода, блаженство, трансцендування, інсайт, катарсис.

Summary

Sira L. G. Creativity as a key of the happy life: an anthropological approach. – Article.

The article considers the methodological aspects of the impact of creativity on the development of spirituality due to the transcendence of the individual, and as a result, the acquisition of happiness. It has been studied that creativity as a process or result gives rise to various manifestations of happiness: the state of creation gives birth to bliss, and the finished result as a work of art creates only pleasure.

The state of happiness is felt on a spiritual level, thanks to freedom, where creativity becomes the key. The main precursors of creative activity are interest and inspiration.

Analyzing the influence of creativity and the state of happiness, we come to the conclusion that creativity

is able to give pleasure, give bliss, lead to knowledge, increase sensuality, revive lost interest, raise the level of intelligence, develop imagination, creative abilities, illuminate, inspire, is capable of transcending to more a high level of being, and as a result – to lead a person to a higher level of happiness.

The research revealed metamorphoses of the creative process, identified three levels of creativity development, and analyzed their effects on the individual: 1. The level of changes is based on the destruction of the old, without the creation of a new one, as an achievement of modern existence. Happiness of this level is in the plane of material desires. 2. The transformative level is the level of temporary changes, where happiness is created through pleasures, in a quantitative way. 3. The constructive level is carried out without destruction due to growth and co-creation. Therefore, creation is the highest level of creative transformations of reality. It has been established that happiness depends on the creative process and has different manifestations.

It is appropriate to define that creativity as a state of transcendence involves entering a new dimension of being, where existential manifestations are capable of transforming the creator himself. The results of the research make it possible to make sure that creativity as a process of creation, thanks to transcendence into a new space of existence, leads a person to true happiness.

Key words: creativity, inspiration, satisfaction, freedom, bliss, transcendence, insight, catharsis.